

Aportacions al coneixement de la música a Torroella (1700-1850)

Joan Radresa i Casanovas

Introducció

Arran de publicar un estudi sobre la Capella de Música de la parròquia de Sant Genís (LL. F. M. 1981) es pogué comprovar l'alt prestigi de què aquesta gaudia al llarg del segle XVIII. Els músics i cantors vivien en una vila emmurallada d'uns 2.000 habitants. Tot fa pensar que aquells professionals tenien una forta influència sobre l'entorn.

El treball que ara presentem és complementari de l'anterior; els dos pretenen donar una visió general del fet musical torroellenc entre el 1700 i el 1850. Malgrat tot, resten al marge diversos aspectes importants, com els possibles balls peculiars de la localitat, els saraus a les cases senyorials o les cançons per a les feines o per a les festes, entre altres.

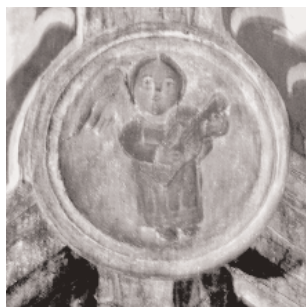
Hem donat preferència a les dades menys conegudes, de procedència vària, si bé l'elaboració del treball ha comportat una meticulosa recerca en els arxius locals.

Activitat docent de la Capella de Música. Alguns músics nascuts a Torroella

Acabat el Concili de Trento (1545-1563), es va promoure la creació de noves places d'organista i de mestre de capella.

Durant segles els mestres de capella, a banda d'exercir de director, componien, assajaven el cant litúrgic, ensenyaven música i educaven la veu dels cantors. En les poblacions que només disposaven d'organista com a únic músic professional, ell mateix acostumava a exercir funcions semblants a les d'un mestre de capella quant a la docència i la composició.

Aquesta conjuntura s'allargà fins a les primeres dècades del segle XIX, temps en el qual anà minvant la primacia de les capelles. Les parròquies i els ajuntaments tenien menys recursos per dedicar-hi en patir l'ofec de la desamortització. La fascinació per l'òpera augmentà i es programaven concerts als teatres. Bona part de les capelles desaparegueren i alguns músics marxaren a França o a les colònies d'Amèrica del Sud. L'ensenyament musical anà passant a l'estament civil, fenomen que culminaria, al cap dels anys, en els actuals conservatoris. A meitat del segle dinou, a la ciutat de Girona excel·lia l'escola de Joan Carreras i Dagas.

Il·lustracions musicals
de les claus de volta de
la capella de Santa
Caterina
(fotos J. Casadellà)

Durant el període objecte d'estudi, al territori de l'actual Baix Empordà, només existia Capella de Música a Torroella, encara que algunes poblacions disposaven d'organista, concretament Begur, la Bisbal, Monells, Palafrugell, Palamós, Pals, Sant Feliu de Guíxols i Verges.

Per formar part de la Capella de la parròquia calia superar unes oposicions convocades per edictes, els quals es publicaven a la plaça Major de la vila, a Barcelona, Girona, Castelló d'Empúries, Figueres, la Bisbal i Peralada. Per norma, el tribunal examinador era presidit pel mestre de capella flanquejat d'altres músics o cantors vinguts de fora.

Al llarg del segle XVIII, l'economia local anà millorant, fet que va permetre escollir bons professionals i assolir prestigi artístic per a la capella. La Universitat acostumava a complementar les rendes d'alguns beneficiats, amb la qual cosa s'aconseguia continuïtat en els càrrecs. Per això, molts beneficiats provenien d'altres formacions acreditades i només marxaven si podien obtenir alguna plaça de més prestigi; així, Joan Clergas passà a Santa Maria del Mar (Barcelona), Domènec Arquimbau a Girona i Sevilla, Melcior Joncà a Tarragona, Quirze Pasqual a Sant Feliu de Girona i Antoni Jordi a Vic, entre d'altres.

El municipi volia preservar la bona reputació de la Capella de Música. L'any 1772, el bisbe de Girona proposà una reducció del nombre de beneficiats de la parròquia, a la qual les autoritats locals s'oposaren per entendre que afectaria negativament el crèdit de la Capella.

Disposar d'un orgue de qualitat era pretensió de tota capella de música. La parròquia de Sant Genís, segons constància escrita, posseïa orgue a la segona meitat del segle XV, encara que és raonable pensar que fos més antic, puix l'organista gaudia de les rendes d'un

benefici establert per la confraria de Santa Maria del Mar, associació fundada en temps remot, com ho corrobora el fet que durant el 1368 alguns membres decidiren construir la capella de Sant Antoni a la plaça. Anotem també que alguns beneficis foren fundats a final del segle XIV i no resulta imaginable que hi hagués cantants sense comptar amb un orgue. L'any 1470, en la visita pastoral del bisbe de Girona, s'esmenta la presència d'un orgue sobre la capella de Sant Francesc. Més tard, en ocasió de la consagració de l'actual temple gòtic (6 maig 1609) s'escrivia en els llibres parroquials: "...L'ofici fou solemne, amb música de cantors de cant d'orgue i dos cobles de ministrils...". El 1682, la Universitat va comprar una caixa d'orgue a Llätzer Tramulles, tallista decorador de Barcelona. Per la festa de Sant Genís de 1739, s'inaugurà la restauració, renovació i millora de l'orgue, la qual fou encarregada al mestre orguener Antoni Buscà; en l'acte es signà un document on es diu que l'orgue "s'havia desgastat molt" i es detallen els treballs a ultimar per un import de 1.200 lliures barceloneses. Mentrestant Antoni Buscà, orguener de Barcelona, acabava de construir a Montserrat el petit orgue dels escolans (1734) i de perfeccionar el gran orgue de les tribunes (1737).

Hem dit més amunt que una de les principals obligacions de tot mestre de capella era l'ensenyament musical. No en va, en els llibres dels arxius locals el càrrec també s'anomena benefici del "Magisteri" o del "Magisteri de Cant". En el *Llibre de la consuetud* de la parròquia es parla dels "escolans del Cor" que acompanyaven els beneficiats cantors en els oficis litúrgics i, per tant, calia que adquirissin coneixements de música i de cant. És obvi que els altres membres de la Capella també eren professionals qualificats per dedicar-se a l'ensenyament; és el cas del darrer organista, Josep Marull, que donà classes a Pere Rigau.

Atès que la Universitat col·laborava en la retribució del mestre de capella per la seva tasca docent, és molt probable que alguns joves aliens a l'escolania també accedien al coneixement musi-

cal. Així, segons el *Llibre de conclusions* (1741), en els edictes de convocatòria per a mestre de capella, consta "l'obligació de l'ensenyament de cant d'orgue i cant pla als minyons fills de la present vila", i amb motiu de presentar-se el mestre de capella Joan Bta. Massip es concreta que "promet ensenyar de cant als que aniràn al seu estudi".

Cal valorar, a més, que fins a l'any 1835 també existia un orgue al convent dels frares agustins i, tractant-se d'un centre d'ensenyament, era factible que es donessin classes de música a algun alumne.

Tot fa pensar que una part de la població tenia coneixements de música, fet que, sumat al clima musical que envoltava la Capella, havia d'afavorir el naixement de vocacions artístiques. En aquell temps formar part d'una capella de música era un dels oficis més segurs i ben considerats.

Ens permetem, per tant, iniciar una relació de músics nascuts a Torroella, dedicats a la música clàssica o a l'anomenada música sagrada, alguns ja divulgats, però d'altres no. Confiem que la llista s'allargarà amb el pas del temps.

Joan Creixell. Consta que l'any 1652 formà part d'un tribunal examinador en unes oposicions a Girona, requerit pel Capítol catedralici. Organista a la nostra vila del 1638 al 1650, data en què deixà l'orgue a mans de Joan Mir, clergue de Palafrugell, mentre ell passava a mestre de capella fins a la seva mort l'any 1661. Al llarg del segle XVII continuaren en el mestratge Narcís Lloret, Baldiri Borgonyó, Joan Pau Gramatges, Joan Ribot, Pau Lladó i Simó Llop.

Per ara desconeixem com evolucionà el càrrec de mestre de capella amb anterioritat. Sí està documentat que el benefici de Sant Francesc, que dotava al mestre de capella, fou fundat per

Francesc Rufac, doctor de l'església toledana i canonge de Barcelona, que a tal efecte l'any 1351 donà les terres i possessions que tenia en la vila.

Josep Frigola Climent. En restar disponible el benefici de l'orgue per renúncia de Baltasar Fontfreda, el 30 d'agost de 1741 se'l nomenà directament per a tal càrrec, i se li dispensaren les oposicions gràcies al seu prestigi. Com que encara estava lligat a l'anterior càrrec, se l'obligà a assumir les despeses de l'organista provisional mentre no residís a la vila.

Segons el *Llibre de conclusions*, com que vacava el benefici del contract a l'església de Sant Genís l'any 1748, el mestre de capella, Jeroni Serratosa, proposà permutar el benefici de l'orgue a favor de Manuel Thomàs Maymir, a fi que Josep Frigola prengués el benefici del contract "per ésser molt bo". La Universitat acceptà el canvi suggerit sempre que Thomàs Maymir tingués domicili fix a Torroella, fet que no va ocórrer segons indiquen les dades recollides.

Josep Pibernus. Residí a Eivissa. L'any 1789 tornà a Torroella on prengué possessió del benefici del contract a la Capella de la nostra parròquia.

Joan Clergas. Encara que no tenim documentat els seu naixement, diversos indicis indiquen que era torroellenc. El 1710 obtingué el benefici del tenor a la nostra parròquia. Posteriorment passà a Santa Maria del Mar (Barcelona) on fou sepultat el 9 de març de 1728.

Genís Julià i Ros (1727-1787). Professà vida monàstica a Montserrat, on canvià el seu nom de baptisme pel de Benet. Organista, mestre dels escolans, compositor. El seu deixeble més distingit fou Francesc Juncà i Carol, de Sabadell, mestre de capella a Santa Maria del Mar (Barcelona), catedral de Girona i Toledo.

Pere Viola i Valentí (1738-1798). També ingressà a Montserrat, on prengué el nom d'Anselm. Sembla que tocava l'orgue i el baixó (fagot). Compositor fecund, mestre dels escolans per espai de trenta anys i director de la Capella. Entre els seus alumnes destaquen Ferran Sors, Francesc Vinyals, Josep Falguera i Miquel Martí, entre altres.

Josep Viola. Se'l suposa germanastre del pare Anselm Viola. Va fer la carrera artística a Girona. Segon violí a la capella de cant. A partir de 1758 substituïa l'organista titular en cas d'absència.

En les oposicions celebrades el 27 de novembre de 1753 a Torroella, un dels cinc candidats a obtenir el benefici del tenor era un tal Josep Viola, llicenciat en cant; possiblement es tracta de la mateixa persona.

Joan Solers. El 1794, mitjançant oposicions, fou designat xantre de la capella catedralícia de Girona. Abans exercí d'organista a l'església de Santa Anna de Barcelona. Segurament és el mateix Joan Solers que l'any 1801 principià d'organista a Torroella.

Anton Alabau i Planas. Obtingué el 1783 el benefici de contralt a la nostra parròquia, i aviat passà (1789) a mestre de capella. Morí el mes d'abril de 1837.

Domènec Ferrer i Arquimbau. Clergue, cantor a la Capella de la catedral de Girona. El 1804 oposità a la plaça d'organista de la mateixa catedral, i obtingué un meritori quart lloc. A tall d'anècdota afegim que, durant els setges de Girona, s'allistà en una companyia de voluntaris per defensar la ciutat.

Josep Oliva i Ventura. El 1775 obtingué el benefici del tenor a la Capella de Torroella.

Joan Ponsetí. Es coneix que fou segon violí a la Capella de Castelló d'Empúries, càrrec que ocupava als 32 anys. El 1819 intentà obtenir la vacant de contract a la catedral a Girona.

Pere Bladó. El 3 de juliol de 1805 guanyà les oposicions pel benefici del baixó a la nostra parròquia.

Josep Ponsetí i Torremilans. Fill de pare torroellenc i mare de Castelló d'Empúries. Des de 1854 fou el darrer mestre de capella a Torroella, població on morí l'any 1889.

Mètode de solfeig d'Avel·lí Abreu

Isidre Martí. El 1826 entrà de contracte a la nostra parròquia de Sant Genís.

Cosme i Bernat Viola Pi. Nebots del pare Anselm Viola. Els Viola formaven una nombrosa família, atès que el pare del compositor montserratí es va casar quatre vegades i procreà un total de setze fills. De Cosme Viola sabem que era l'organista de l'Alforja, bisbat de Tarragona, fins que l'any 1806 es va fer càrrec de l'orgue de la parròquia de Sant Genís, el qual conservà fins a la seva mort, el 10 de maig de 1810. El seu germà Bernat obtingué el benefici del tenor a la mateixa Capella de la vila, des de 1793 fins a 1835.

Avel·lí Abreu. Nasqué el 27 de juny de 1868, fill del metge cirurgià Manuel Abreu. Estudià al Conservatori de Música del Liceu. En acabar els estudis li fou concedit el primer premi de contrapunt i fuga. Obtingué la càtedra de solfeig al mateix centre, on també impartí classes de composició. Va compondre diverses obres i publicà un mètode de solfeig que encara està vigent.

Josep Costa i Hugas (1826-1881). Guitarrista, compositor, concertista de prestigi internacional. Residí a París i després a Madrid uns 25 anys. Fou gran admirador de Ferran Sors, el deixeble preferit d'Anselm Viola. Retornà a Torroella, apartat del món artístic, on va morir el 26 de maig de 1881.

Josep Ferrer i Esteve (1835-1916). Deixeble de Josep Brocà. Concertista de guitarra, pedagog, compositor d'unes cent obres, exercí també de professor de guitarra al Conservatori del Liceu. La seva vida artística va discórrer entre París i Barcelona. Home de vasta cultura, col·laborà en diverses revistes i va escriure *Reseña histórica de la guitarra*.

Josep Hugas (1837-1877). Guitarrista de nota, que morí d'accident al riu Fluvià. Consta citat en un article de Josep Comas Galibern en la primitiva *Revista de Gerona*, volum de l'any 1881.

Sorprèn la presència de tres guitarristes torroellencs de notable prestigi, nascuts en pocs anys de diferència. Cal suposar que s'ensenyava a tocar aquest instrument a la nostra vila. Es té notícia que Costa i Hugas s'inicià aquí mateix i que Josep Ferrer va rebre les primeres lliçons del seu pare, l'advocat i conegut compositor Joaquim Ferrer i Vidal, el qual tenia la casa pairal a l'edifici núm. 1 del carrer de l'Església, on actualment trobem les oficines dels Serveis Econòmics de l'Ajuntament.

La música popular al llarg del segle XVIII

L'any 1947, el professor Miquel Galobardes va publicar, als *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, un treball titulat "Fiestas y Bailes del Ampurdán en el siglo XVIII", en el qual consignava l'existència d'un llibre manuscrit que es conserva a la biblioteca del castell de Peralada; és un llibre dividit en tres parts sobre temes ben diferents. La tercera part, d'autor anònim, és una ressenya folklòrica de l'època, en què s'exposa la realitat i composició de les velles cobles. Ho descriu així:

"Estos bayles públicos suelen ser servidos por quatro músicos o por dos, en el primer caso se llama cobla entera. Quando no hay más que 2 se llama media cobla. En la cobla sirven los instrumentos siguientes. Dos tibles, algunas veces las trompas o obueses y violines, y otras veces que es lo regular dos tocan los tibles, y otro toca la Gaita Gallega, y el otro el tamboril y Flautin de Pastor. En la media cobla sirve el tamboril y flautin de Pastor, y la cornamusa."

Sobre el mateix tema, el prestigiós musicòleg Francesc Civil i Castellví, en dóna la següent referència:

“La plantilla instrumental dels indicats grups o cobles era de 2 tibles, un flabiol-tamboril i una cornamusa per a sardanes, contrapàs i demés balls de plaça; pel sarau, 2 violins i 2 clarinets, al que sovint afegien un fagot; per a l’església, 2 violins, un clarinet i un fagot. Per a les Processons, 3 tibles i fagot, si bé sota el braç solia cada músic portar l’instrument convenient, o un violí, pels villancets a interpretar en punts determinats del recorregut...”

El tamborí i el flabiol, que encara subsisteixen, són instruments antics que ja es trobaven representats en alguns capitells de les esglésies i catedrals dels segles XI i XII, i s’havien integrat en les primitives cobles de joglars.

La cornamusa o sac de gemecs també és un instrument remot. Hi ha indicis a la Grècia antiga; i a Roma sembla que era tocada per Neró. A Catalunya, es va difondre en el mandat de Pere el Cerimoniós; quan Joan I tenia dos anys d’edat li posaren dos cornamusaires per distreure’l; poc després, li feren present d’una cornamusa, amb la qual practicava. L’instrument davallà paral·lelament al sorgiment de la cobla moderna, per bé que es conserva en algun indret.

La cornamusa, el flabiol i el tamborí formaven part de les velles cobles (foto extra del *Llibre de la Festa Major* de 1962)

En el llibre manuscrit esmentat, s'explica que a les poblacions de l'Empordà els joves acostumaven a ballar a plaça les tardes dels dies festius, llevat de la temporada de Quaresma. El ball més usual era el contrapàs; en acabar-se, s'agrupaven en cercles formats per diverses parelles que iniciaven una espècie de contradansa que ja anomenaven sardana. Aquestes i altres danses, diguem-ne serioses, s'intercalaven amb balls més alegres i esvalotats, alguns d'àmbit comarcal o més ampli com les corrandes, el ball d'en Serrallonga, o la ballarusca; altres eren patrimoni d'alguna localitat, com ara el ball de Deu a Verges, el ball de les Bugaderes a Sant Feliu de Guíxols o el ball del Majoral a Llofriu.

En el cas específic de Torroella, el fet musical estava condicionat per l'existència d'una Capella de Música rellevant. D'una part facilitava l'aprenentatge musical, però també constituïa una limitació: la parròquia no necessitava el concurs de músics aliens, llevat d'alguna festivitat solemne i, per tant, resultava difícil la subsistència de cobles ja que no es disposava d'ingressos derivats de les funcions litúrgiques; a més, els músics tenien pocs mitjans de transport per desplaçar-se a altres localitats.

La Universitat (després Ajuntament) a vegades contractava una cobla per Sant Genís o per Corpus, així com algun músic per fer ballar els gegants. Per Santa Caterina, acostumava a haver-hi cobla a banda de la Capella de Música. Durant la Setmana Santa, les confraries del Carme i del Santíssim Sacrament maldaven per trobar músics de reforç. Gràcies als arxius locals, repassant llibres de comptes i rebuts, identifiquem algun músic, cosa difícil ja que moltes vegades només constaten algun pagament a favor "dels músics" o dels músics d'alguna població, sense esmentar-ne el nom; a més, la documentació té llacunes, no és completa.

Durant la primera dècada del segle XVIII descobrim pagaments a favor dels germans Josep i Francesc Pardines, "músics de gegants". En les dècades següents, veiem que els gegants eren acompanyats per en Josep Ros i en Pere Saballs, encara que més tard aquest darrer formà parella amb en Feliu Fàbrega. Ja en la dècada dels seixanta s'esmenta "Sebastià Mir i son company" i altres vegades "Sebastià Mir i els seus companys músics". Tots aquests músics eren mal retribuïts per la seva tasca i cobraven menys que els portadors dels gegants. Tot mena a pensar que aquestes parelles de músics eren de la mateixa vila, ja que mai se n'indica la procedència; segurament eren els mateixos intèrprets que alguns diumenges a la tarda feien ballar el jovent a plaça.

Per les festes més assenyalades se solia contractar cobles d'altres localitats, les quals portaven el nom del cap de colla. Amb les dades recollides podem intentar-ne una breu relació:

Sivestre Ferrer. Una de les cobles amb més crèdit de la Bisbal. Actuà a Torroella fins al 1717.

Joan Cargol. També bisbalenc. Fou la cobla que amb més freqüència col·laborà en festes i actes locals, de 1710 a 1743.

Anton Cargol. Fill o familiar proper de l'anterior. Es recull la presència de la seva cobla de 1734 a 1757.

Esteve Thomàs i Maymir. Actuà cada any entre 1744 i 1754, ambdós inclosos.

Francesc Thomàs i Maymir. La seva cobla va intervenir per la festa major de 1763 amb dos companys; també participà els anys 1758 i 1787, aquest darrer en una funció litúrgica.

La família bisbalenca dels Thomàs i Maymir constituïa una prestigiosa nissaga musical. Formats a l'escolania de la catedral de Girona, es dedicaren alguns a la música popular, però altres no, com Bonaventura Thomàs i Maymir que fou organista a Verges i a la Bisbal, i Manel Thomàs i Maymir, més conegut per haver compost oratoris i actuat com a organista.

Narcís Cotó i els seus companys, de Figueres. Actuaren l'any 1726 contractats per la Confraria del Carme. Narcís Cotó segurament fou ascendent del conegut músic figuerenc Albert Cotó (1852-1906) director del cor Erato que sobresortí en el gènere dels ballables.

Joan Conti, músic de la Bisbal, també. Com a única dada hem trobat la intervenció per la festa major de 1765.

Josep Juncà, de Banyoles. La seva cobla visità Torroella el 1766. Cal suposar que la família Juncà continuaria dedicant-se a la música, vist que a principi del segle XIX hi havia dues cobles ban-yolines: els Corominas i els Juncans.

Joan Vicens i Pagès. Ja cap a final de segle, els anys 1788 i 1790, actuà a la nostra vila amb els seus companys. La cobla també era de la Bisbal.

La primera meitat del segle XIX. Inici de la sardana llarga

Hem vist que les capelles de música havien anat desapareixent a mesura que avançava el segle dinovè. Les lleis desamortitzadores minoraren els ingressos de les parròquies i ajuntaments, els seus principals mantenidors. A Torroella també hi contribuï el fet que les extenses finques municipals de les Deveses, els Rasos de Santa Anna i els Comuns haguessin estat parcel·lades i cedides en emfiteusi, i la

torre Ponsa venuda a un particular. No menys perjudicial per a l'economia del municipi fou la prohibició de plantar arròs (1837).

Els càrrecs de la capella ja no seran retribuïts com en el segle anterior, de forma que Torroella no resultava atractiva per als professionals de prestigi. L'acta de 10 d'abril de 1829, relativa a unes oposicions per a la plaça del baixó, ens brinda un exemple: els examinadors fan constar que sols es presentaren Francesc Prats i Miquel Gou "que no son enterament capaços de complir les obligacions del benefici" i acordaren repetir l'examen dos mesos més tard; així fou, i el 22 de juny en Francesc Prats obtingué el benefici.

Entrada la segona meitat de segle, algunes places de la Capella es deixaren de proveir i a partir de 1867 ja no es troben pagaments a favor de l'organista. La decadència de la Capella creà una situació favorable per als músics de cobla, puix eren més demanats per amenitzar les cerimònies religioses.

Seguidament, anetem una relació de les cobles que foren contractades per la parròquia o per animar les festes de Sant Genís i Santa Caterina. Durant les tres primeres dècades encara eren cobles forasteres.

Salvador Ribera. Cobla de Celrà integrada per dos músics. La trobem documentada els anys 1801, 1802, 1813, 1817, 1818, 1819 i 1820.

Anton Martí. Apareix el 1815, amb la singularitat que la formaven sis músics.

Josep Bassols. Cobla de Castelló d'Empúries; també actuà a la vila el 1815.

Músics Pujols. Sembla que eren de la Bisbal. Els rebuts localitzats

figuren alternativament a nom de Músics Pujols, Jaume Pujol o Domènec Pujol. Hi ha constància que eren cinc músics i actuaren els anys 1802, 1803, 1804, 1805 i 1826.

Músics Mallols. El rebut de 1821, a nom de Narcís Mallol, acredita que la cobla estava formada per tres músics. Visitaren Torroella els anys 1821, 1831 i 1832.

Pere i Joan Sàbat. Probablement eren integrants de la nissaga dels Sàbat, de Celrà, músics i constructors d'instruments. Actuaren a Torroella cada any entre 1823 i 1831, ambdós inclosos.

Ildefons Mercader. Apareix el 1831, cosa que fa pensar que era familiar de Josep Mercader, de Celrà, músic que l'any 1835 va compondre les sardanes llargues més antigues que es coneixen. La transformació de la cobla, gràcies a l'ampliació del nombre d'instrumentistes, donà més sortida als músics. El 1844, com veurem més endavant, el Patronat de l'Hospital contracta dotze músics per celebrar les festes de la Mercè, set dels quals eren de Torroella. Malgrat tot, costa identificar-los atès que els padrons d'habitants solien consignar l'ofici principal i no el secundari de músic. Podem citar els noms de Làzaro Ros, Anselm Gelabert, Joaquim Subirana Poch i Miquel Bonet Riera, tots identificats com a músics. Estem davant els preparatius i l'inici de la sardana llarga i és obligat citar quatre famílies de músics que, participaren en la creació de les primeres cobles locals.

1) **Miquel Gich i Coll** nascut a Torroella el 3 de març de 1819, fill de Miquel, calceter, i Maria Mercè, naturals i veïns de la vila. Casat el 13 de novembre de 1841 amb la jove torroellenca Anna Fontanet i Parés, el matrimoni deixà dos fills, Frederic i Josep.

La seva cobla és coneguda principalment per l'actuació al Gran Teatre del Liceu el mes de febrer de 1850, fet a bastament divul-

gat pel *Diario de Barcelona*. També consta que actuà a la vila per la festa major de 1851; tanmateix sembla que es tracta d'una cobla de vida curta, com ens fa creure la inscripció familiar en el *Padró de cèdules personals* de 1865: mentre el fill Frederic consta com a músic, Miquel Gich és inscrit com a cafeter.

Cèdula
personal
de Miquel
Gich

Núm. ~~11411~~

CÉDULA PERSONAL.
Año económico de 1890-91

PROVINCIA DE Ceruela 2982929

11.ª clase.—50 céntimos de peseta.

D. Miquel Gich Coll natural
de Yorrella de Mauga provincia de Ceruela
de 71 años de edad, de estado casado y profesion músico
habita en Caballers n.º   cto.
y reside habitualmente en Sta. Tilia

En Palafugell 29 de agosto de 1890

EL INTERESADO Miquel Gich EL ALCALDE Ant. Maria

Frederic Gich i Fontanet nasqué el 12 de maig de 1846. Es casà amb Carme Sobrevies Oliu, natural de Palamós, i fixaren residència a Palafrugell. La família regentava una botiga de joguines i ell exercia de passant a la notaria, ocupació que alternava amb la vocació musical. A més de compositor, dirigí la prestigiosa coral La Taponera i fou membre de l'orquestra de Palafrugell on feia sonar el fiscorn segons va deixar escrit Josep Pla. Morí a l'edat de 51 anys.

La resta de la família també es desplaçà a Palafrugell. Primer, el germà Josep, que obrí una farmàcia en una casa veïna. Anys més tard hi anaren els pares, i tots residien al carrer Cavallers.

Miquel Gich mantindria un cert contacte amb la música, puix en la seva cèdula personal dels anys 1890 i 1892 consta com a músic; va morir el 21 d'octubre de 1896.

Els Gich deixaren un arxiu musical junt amb diversos instruments que devien haver emprat: un flabiol i tamborí, una tenora, un trombó i un violoncel.

Frederic Gich

2) **Joan Rigau i Trill** va veure la llum a la nostra vila el 6 de juliol de 1841. Tant els seus pares com els avis paterns i materns foren naturals i veïns de Torroella. La data de naixement, deduïda de la inscripció de baptisme, refuta el tradicional error de considerar-lo nascut el 1842. Era un músic popular i pintoresc del qual es conserven nombroses anècdotes divertides i que, durant anys, fou capdavanter de la cobla La Juventud Torroellense, popularment coneguda com Els Barretons.

El seu fill **Pere Rigau i Poch** fou fundador i primer director de la cobla Els Montgrins. Un germà, Rogeli Rigau i Poch, havent tocat en la mateixa cobla el trombó i el violí, poc després es traslladà a Barcelona i, ja a principi del segle passat, emigrà a Florida, on triomfà com a instrumentista de violoncel.

3) Els germans **Francesc Geli Mercader** (1826), **Josep Geli Mercader** (1828) i **Genís Geli Mercader** (1832) menaren la cobla La Lira durant molts anys, segons verifiquen unes notes de l'Arxiu parroquial. La Lira ja existia l'any 1850, temps marcat per les rivalitats musicals; aglutinava els aficionats més conservadors en front dels sectors més lliberals partidaris de Els Barretons. Cap a final del segle era una cobla dominada pel músic i compositor Josep Pardas i Roig, fins al punt de designar-se -hem vist anotat- amb el nom de "músics Pardas" o "l'orquestra Pardas"; aquesta formació musical perdurà fins a l'any 1928.

4) Vicenç Bou i Rocas arribà a la vila l'any 1831 procedent de la població baixempordanesa de Torrent. Estava casat amb la jove torroellenca Miquela Carreras. Desconeixem si tenia cap relació amb la música, per bé que ho faci suposar l'ofici de sabater, que exercia al carrer de l'Hospital.

El seu fill, **Genís Bou i Carreras** (nascut el 18 de gener de 1837), fou músic a les files de La Lira. Es casà amb Rita Geli i Fontanet, filla de Pere Geli Mercader, germà dels tres músics Geli citats abans. En aquest ambient tan propici, el 19 de gener de 1885 vingué al món **Vicenç Bou i Geli**, un nadó dèbil de salut que fou batejat de seguida per la llevadora; més tard, el 28 del mateix mes, fou batejat a la parròquia *sub conditione* i se li donaren els noms de Vicenç, Lleó i Albert.

Balls populars al Teatre del Comú

L'activitat teatral és un fenomen antic a Catalunya, on prengué volada a la primera meitat del segle XIX. Llavors, als teatres públics acudien tant companyies especialitzades com grups d'aficionats, els quals representaven sainets, comèdies populars i, en general, obres d'entreteniment o dramàtiques, sense negligir la temàtica religiosa del cicle nadalenc o de Setmana Santa (els pastorets, la Passió, etc). A part, s'oferien espectacles no estrictament literaris, presagi del circ actual.

Paral·lelament, es programaven representacions en espais públics a la intempèrie, adequats per a obres amb molts actors o per als anomenats balls parlats.

No podem obviar les funcions en cercles privats, singularment als palaus de l'aristocràcia o a les cases de la burgesia acomodada. Es convidaven parents, amics i coneguts; la presència de públic era aprofitada per exhibir vestits, mobiliari, obres d'art i altres indicadors de benestar o de posició social.

El teatre esdevingué espectacle de masses i una de les formes de diversió més valorades. A les comarques gironines: a Blanes, Sant Feliu de Guíxols, Palafrugell, Figueres, Olot, Banyoles i a totes les poblacions grans existien teatres permanents. També hi havia el Teatre Principal de Girona on es feien òperes i altres actuacions musicals.

Torroella no quedà al marge d'aquesta febre teatral. Arran de l'exclaustració dels frares agustins (1835), l'Ajuntament demanà la cessió del convent, on condicionà un teatre a la part alta de l'edifici, que també fou utilitzat per a reunions públiques.

Repasant l'arxiu de l'Hospital, localitzem una comunicació de l'Ajuntament al Patronat del centre benèfic, amb data de 16

febrer de 1840, la qual suggereix utilitzar el teatre com a sala de ball, per cedir les rendes a benefici de l'Hospital. L'ofertament no sorprèn, puix que en aquella època molts hospitals obtenien ingressos a través d'obres teatrals, saraus, jocs de mans i altres esbarjos efectuats en el mateix edifici.

Consta, així mateix, un rebut, datat el 13 de desembre de 1840, mitjançant el qual s'acredita que la direcció de l'Hospital abonà a un paleta part de la facturació per les obres del teatre, cosa que evidencia certa col·laboració econòmica en l'arranjament del local.

La sala s'inaugurà l'any 1840 mateix. Una relació d'ingressos permet assenyalar el nombre de dies en què durant l'any hi hagué balls públics a l'anomenat Teatre del Comú.

Mesos del 1840	Dies de ball
Abril	1
Maig	3
Juny	4
Juliol	3
Agost	5
Setembre	5
Octubre	3
Novembre	5
Desembre	4

En el mateix arxiu trobem noves anotacions referents a aquest teatre. En el llibre d'actes, és interessant llegir-hi els acords dels administradors, de 10 de setembre de 1844, previs a la celebració -amb tota solemnitat- de les festes de la Mercè, patrona de l'Hospital. Entre altres punts determinaren:

"... que se contrataran cinco músicos de Figueras y siete de Torroella, y que se dieran dos bailes de noche el día de la Fiesta

el uno de entrada pagando 4res. por hombre en la sala Teatro y el otro de convite en la sala de D. Ignacio de Camps, a cuyo fin se le pediría si quería prestarla, igualmente quedó acordado que se diesen al público las diversiones acostumbradas de Fuegos Artificiales...”

Comprovem que l'any 1844, Torroella comptava amb 7 músics capaços per a les festes lluïdes. Diguem també que en aquell moment Miquel Pardas podia coincidir amb el seu amic Pep Ventura -músic de Figueres- i formar-se una improvisada cobla de 12 músics. Per ventura, seria el dia que per primera vegada es ballà la sardana llarga a la plaça de la vila?

Amb la construcció del Teatre Jou (1871), deixaren de tenir lloc els balls al Teatre del Comú.

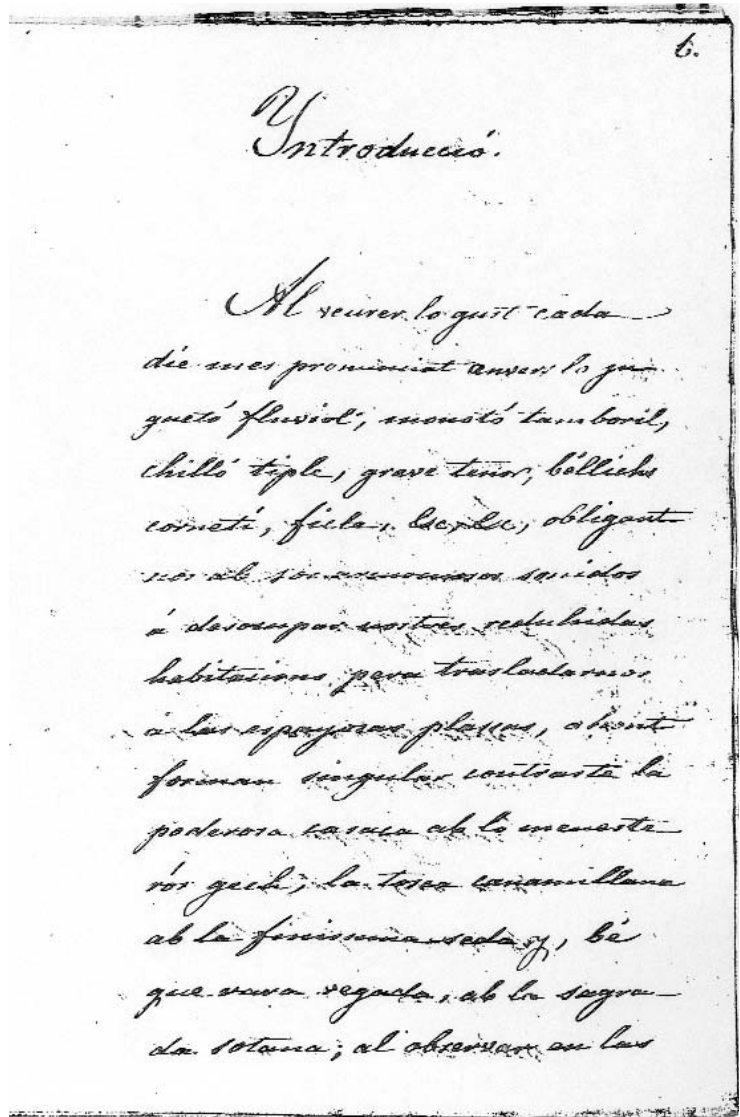
Miquel Pardas i el seu *Metodo per aprendrer a ballar sardanas llargas*. Apareix una versió manuscrita

Trobem documentat que Miquel Pardas i Roure va néixer a Verges el 19 de maig de 1817. Els familiars paterns eren de Torroella, mentre que els materns procedien de Verges. Va residir sempre a la nostra vila i el 13 de juny de 1841 va contraure matrimoni amb M. Dolors Roig i Saguer.

El matrimoni regentava una botiga al carrer d'Ullà, on es venien tota classe d'articles. A més, Miquel Pardas recorria mercats, fires i festes majors com a venedor ambulat. Aquest anar i venir per la comarca, unit al seu caràcter extravertit i un xic bohemí, li van permetre conèixer molta gent, que n'admirava la destresa de bon ballador.

Corrien temps d'efervescència de la cobla i la sardana, fet que exigia modificacions en la coreografia d'aquesta dansa. En

aquest punt, l'aportació d'en Pardas fou decisiva, no sols per les seves exhibicions públiques com a ballador, sinó també per haver elaborat un mètode per dansar les noves sardanes llargues, mètode que considerava indispensable, tal com ell explica d'una manera ben planera i pintoresca:

Primera pàgina
del manuscrit
del Metodode
Miquel Pardas

“... al observar amb las sardanas llargas á molts balladors perplexos i abochornats al costat de una hermosa, ja fent un trencat a l’esquerra, ja un seguit a la dreta, ja en fi, arrollant á cuants se oposan a sa desatentada marcha per la falta de un metodo que los guiás al acert; me ha mogut a publicar lo present...”

El seu *Metodo* fou imprès a Figueres l’any 1850 i reeditat posteriorment a la Bisbal el 1878. És el primer tractat d’aquest gènere fins ara identificat.

Amb els pas del temps se n’anà oblidant la figura i no es recuperà fins a la segona dècada del passat segle, mercès als escrits de l’historiador i folklorista Salvador Raurich, de Begur; més tard, el mestre Lluís Albert ha divulgat l’obra en diversos treballs, un d’ells publicat al *Llibre de la Festa Major* de l’any 1974.

Fa uns mesos, mentre recollia dades per a aquest treball, el bon amic Albert de Quintana i Justafre, havent descobert un text manuscrit del *Metodo* de Pardas, me’n lliurà una fotocòpia i m’autoritzà a divulgar-la de la manera que cregués oportuna. Per la seva autoritat en el tema, m’ha semblat oportú acudir a la bona predisposició del mestre Lluís Albert per fer-ne un estudi i comparar el text manuscrit del *Metodo* enfront de les edicions impreses.

Miquel Pardas va morir a Barcelona, a l’Hospital de Santa Creu, el 28 d’abril de 1872. La inscripció de defunció el qualifica de transeünt, fet que fa pensar en una possible mort en la indigència, després d’una existència peculiar. Aquesta visió contrasta amb el parer dels familiars, segons els quals Miquel Pardas, una vegada viudo, passava temporades amb les seves filles Dolors i Emília, casades a Barcelona, una de les quals gaudia d’una òptima posició econòmica.

El contrabaix del convent

Josep Canet i Roura va néixer a Torroella el 16 de setembre de 1851. De jove va estudiar solfeig i practicà el contrabaix; posseïa un instrument de sonoritat excepcional que, per la seva fesomia, semblava provenir d'Alemanya o del nord de França (no disposava de marca identificadora). Aquest contrabaix -tan lloat- encara s'utilitza, i es creu que havia sortit d'un convent; així ho recordava el mestre Joan Xandrich fa poc en una emissió radiofònica. Aquesta procedència és raonable atès que, tant abans com durant el segle XVIII, el contrabaix fou un instrument utilitzat a les esglésies, que reforçava el so de l'orgue; consta que s'usava a la Capella de la catedral de Girona segons ha comprovat la musicòloga Monti Galdón, i també se'n registren altres a les comarques gironines, com el del santuari dels Arcs.

Tan bon punt s'hagué casat amb Benvinguda Boadella, el jove Josep Canet -amb el seu contrabaix- es traslladà a la Bisbal. L'any 1888 fou un dels fundadors de La Principal de la Bisbal i el seu primer representant; al capdavant, n'assumí la direcció artística el 1891. El seu fill Genís, instrumentista de trombó, també dirigí la cobla bisbalenca de 1916 a 1935.

Arran d'una reorganització a les files de La Principal de la Bisbal, Josep Canet s'encarregà del flabiol, fet que va propiciar el retorn del seu contrabaix a Torroella després de comprar-lo el popular músic local Niset Geli "Niset de la verra". El 1926, el valuós instrument fou adquirit per Josep Vallespí que l'exhibí als rengles de la cobla Els Montgrins fins entrar a La Principal de la Bisbal; de llavors ençà ha continuat acompanyant la cobla bisbalenca fins avui dia. El fet que, a l'inici d'aquest període, l'al·ludit contrabaix estigués a mans de Josep Canet quan vivia a la nostra vila, ens fa pensar que el convent d'on provenia podia ser el dels agustins, fundat a Torroella a final del segle XIV. Durant la revolta de 1835,

una multitud va entrar al convent i arreplegà tota llei d'objectes, bé per resguardar-los, bé per apropiar-se'n. L'orgue en resultà destruït i el jovent corria pels carrers amb les flutes i trompetes. Durant anys, moltes cases de la vila guardaren aquests objectes manlevats. Per tant, és ben factible que l'alumne de música Josep Canet adquirís un contrabaix que havia acompanyat l'orgue al convent dels Agustins. Si així fou, s'iniciava llavors la llarga trajectòria d'un instrument evocador de nostra història artística.